

'समानो मन्त्रः समितिः समानी'

UNIVERSITY OF NORTH BENGAL
B.Sc. Programme 3rd Semester Examination, 2023

SEC1-P1-PHYSICS

Time Allotted: 2 Hours

Full Marks: 60

The figures in the margin indicate full marks.

The question paper contains SEC-1A and SEC-1B. Candidates are required to answer any *one* from the *two* papers and they should mention it clearly on the Answer Book.

SEC-1A**GROUP-A / विभाग-क / समूह-क**

1. Answer any *four* questions from the following:

 $3 \times 4 = 12$

निम्नलिखित ये-क्रोन टारटि प्रश्नों उत्तर दाओः

निम्नलिखित कुनै चारवटा प्रश्नहरूको उत्तर देउः

- (a) Sketch a flowchart to find the Fibonacci series upto a given limit.

Fibonacci series अनुसङ्गानेर 'flowchart' चित्राङ्कन कर।

दिइएको सीमासम्म फिबोनाची श्रृंखला फेला पार्न प्रवाह संचित्र बनाउ।

- (b) Write a FORTRAN program to find the product of two $n \times n$ matrices using a nested DO loop.

DO loop ब्यबहार करे दुष्टि ($n \times n$) matrix -एर गुणफल निर्णयोर FORTRAN प्रोग्राम लेख।नेस्टेड डू लुप प्रयोग गरेर दुई $n \times n$ म्याट्रिक्सको गूणन पत्ता लगाउन फोर्ट्रन प्रोग्राम लेख।

- (c) Write a Gnuplot command to plot $\exp(-x)$ in the range $x = -1$ to $x = 5$.

 $x = -1$ थेके $x = 5$ -एर बधें $\exp(-x)$ -एर लेखाच्चि निर्माणेर Gnuplot कम्याउ लेख।दायरा $x = -1$ देखि $x = 5$ मा $\exp(-x)$ प्लट गर्न Gnuplot आदेश लेख।

- (d) Write an Algorithm to compute the sum $\sum_{x=1}^{100} \frac{1}{x}$.

 $\sum_{x=1}^{100} \frac{1}{x}$ सिरिजित्र योगफल निर्णयोर Algorithm लेख।योगफल $\sum_{x=1}^{100} \frac{1}{x}$ गणना गर्न कलन विधि लेख।

- (e) Write LaTeX commands to express the following:

$$f(a) = \frac{2}{\sqrt{a}} \int_0^a e^{-x^2} dx$$

निम्नलिखित समीकरणाटि लेखार LaTe_X कम्याउटर लेखः

$$f(a) = \frac{2}{\sqrt{a}} \int_0^a e^{-x^2} dx$$

निम्न व्यक्त गर्न लेटेक्स आदेशहरू लेखः

$$f(a) = \frac{2}{\sqrt{a}} \int_0^a e^{-x^2} dx$$

- (f) Explain the use of the following LINUX commands: mkdir, cd, ls.

निम्नलिखित LINUX कम्याउटर योग्यता उपलब्ध कराएँ mkdir, cd, ls.

निम्न लिनक्स आदेशहरूको प्रयोगको व्याख्या गराएँ mkdir, cd, ls.

GROUP-B / विभाग-४ / समूह-ख

Answer any four questions from the following

निम्नलिखित ये-कोन चाराटि प्रश्नहरू उत्तर दाओ

निम्नलिखित कुनै चारवटा प्रश्नहरूको उत्तर देउ

6×4 = 24

2. (a) Explain the use of Logical IF and Block IF statements in FORTRAN with examples. 3

FORTRAN थोथाम-ए Logical IF एवं Block IF विविध योग्यता उपलब्ध कराएँ।

फोर्ट्रानमा Logical IF र Block IF कथनहरूको प्रयोगलाई उदाहरणसहित व्याख्या गराएँ।

- (b) Write a FORTRAN program to read a 3×3 matrix from an input data file 'matrix.dat' and print its transpose. 3

FORTRAN थोथाम-ए 'matrix.dat' फाइल थेकै (3×3) matrix गठन कराएँ एवं उत्तर Transpose निर्णयेत्र code-मा लेख।

इनपुट फाइल 'matrix.dat' बाट स्याट्रिक्स पढ्न फोर्ट्रान प्रोग्राम लेख र यसको ट्रान्सपोज छाप।

3. (a) Describe how arrays can be used in FORTRAN. Give suitable examples. 3

FORTRAN -ए arrays-एर योग्यता उपलब्ध कराएँ।

फोर्ट्रानमा एरेहरू कसरी प्रयोग गर्न सकिन्छ वर्णन गरा। उपयुक्त उदाहरण देउ।

- (b) How does a DO-END DO loop work in FORTRAN? Give examples. 3

उदाहरणसह FORTRAN-ए DO-END DO loop-एर योग्यता उपलब्ध कराएँ।

फोर्ट्रानमा DO-END DO लूपले कसरी काम गर्दछ ? उदाहरण देउ।

4. (a) What are the advantages of using LaTe_X over other word processors? 3

विभिन्न Word processor-एर तुलनामा LaTe_X योग्यतारेत्र सुविधा की ?

अन्य शब्द प्रोसेसरहरू माथि लेटेक्स प्रयोग गर्ने फाइदाहरू के हुन् ?

- (b) Write down the LaTe_X commands to create the following symbols: 3

Im, Å, ±, ∂, Ψ, →

निम्नलिखित symbol शुल्क लेखार LaTe_X कम्याउटर लेख

Im, Å, ±, ∂, Ψ, →

निम्न प्रतीकहरू सृजना गर्न लेटेक्स आदेशहरू लेखः

Im, Å, ±, ∂, Ψ, →

5. (a) How can you modify the position of the Legend and its text in Gnuplot? Give examples.

Gnuplot-मे legend एवं तार नामाङ्करण परिवर्तन करार पक्षति उदाहरणसह व्याख्या कर।

कसरी Gnuplot मा लिजेन्ड र यसको टेक्स्टको स्थान परिमार्जन गर्न सकिन्छ ? उदाहरणहरू देउ।

- (b) Write down the commands to plot a figure with lines and with points in Gnuplot.

Gnuplot-मे line एवं points द्वारा figure अक्षन करार कम्याङ्क्ति लेख।

Gnuplot मा रेखाहरू र बिन्दुहरू सहितको चित्र प्लट गर्न आदेशहरू लेख।

6. (a) How can you modify the default plot ranges in Gnuplot?

Gnuplot -ए कीভाबे default प्रैटे range-एर मान बद्धि करा याय ?

Gnuplot मा पूर्वनिर्धारित प्लट दायराहरू कसरी परिमार्जन गर्न सकिन्छ ?

- (b) How can you increase the size of the points and width of the line in Gnuplot?

Point-एर आकार एवं रेखार प्रस्तु Gnuplot-ए कीभाबे बद्धि करा याय ?

Gnuplot मा बिन्दुहरूको आकार र रेखाको चौडाइ कसरी बढाउन सकिन्छ ?

- (c) Briefly describe the different types of document classes in LaTeX.

LaTeX-ए विभिन्न धरनेर document class संक्षेपे व्याख्या कर।

लेटेक्समा विभिन्न प्रकारका कागजात वर्गहरू संक्षिप्त रूपमा वर्णन गर।

7. Write down the LaTeX statements to create the following equation as formatted below:

$$f(x) = \begin{cases} 5 & , \quad x = 0 \\ \sin x & , \quad 0 < x \leq \pi \\ \frac{1}{2}e^x & , \quad \pi < x < 2\pi \\ -5 & , \quad x = 2\pi \end{cases}$$

निम्नलिखित समीकरणलाई LaTeX-ए लेखार कम्याङ्क्ति लेख

$$f(x) = \begin{cases} 5 & , \quad x = 0 \\ \sin x & , \quad 0 < x \leq \pi \\ \frac{1}{2}e^x & , \quad \pi < x < 2\pi \\ -5 & , \quad x = 2\pi \end{cases}$$

तलको ढार्चाँ अनुसार निम्न समीकरण सृजना गर्न लेटेक्स कथनहरू लेखः

$$f(x) = \begin{cases} 5 & , \quad x = 0 \\ \sin x & , \quad 0 < x \leq \pi \\ \frac{1}{2}e^x & , \quad \pi < x < 2\pi \\ -5 & , \quad x = 2\pi \end{cases}$$

Answer any two questions from the following

निम्नलिखित ये-कोन दृष्टि प्रश्नोंमध्ये उत्तर दाओ

निम्नलिखित कुनै दुईवटा प्रश्नहरूको उत्तर देत

12×2 = 24

8. (a) Write a FORTRAN program to compute the sum of the following series:

$$S = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \frac{x^6}{6!} + \dots \text{ upto 10 terms.}$$

निम्नलिखित सिरिजटिर योगफल निर्णयेर FORTRAN कोडटि लेखः

$$S = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \frac{x^6}{6!} + \dots \text{ upto 10 terms}$$

निम्न श्रृंखलाको योगफल गणना गर्न फोर्ट्रान प्रोग्राम लेखः

$$S = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \frac{x^6}{6!} + \dots \text{ upto 10 terms.}$$

- (b) Given a function $f(x)$, write a FORTRAN program to compute the area under the curve between $x = a$ and $x = b$.

 $x = a$ थेके $x = b$ पर्यन्त अपेक्षक $f(x)$ द्वारा परिबेसित एलाकार क्षेत्रफल निर्णयेर FORTRAN code टि लेख।फंक्शन $f(x)$ को निम्न $x = a$ र $x = b$ बीचको वक्र मुनिको क्षेत्रफल गणना गर्न फोर्ट्रान प्रोग्राम लेख।

9. (a) Write a FORTRAN program that will numerically solve the equation of motion of a simple harmonic oscillator and output the position and velocity data to a file. Also, write a Gnuplot input file to visualize the position and velocity data.

'Simple harmonic oscillator'-एर गतिर समीकरणटि numerically समाधान एवं एर अवस्थान ओ बेग-एर output तथा सम्झयेर FORTRAN कोडटि लेख। अवस्थान एवं बेग gnuplot-ए visualize करार कर्माङ्कटि लेख।

फोर्ट्रान प्रोग्राम लेख जसले संख्यात्मक रूपमा साधारण हार्मोनिक ओसिलेटरको गतिको समीकरण हल गर्दछ र फाइलमा स्थान र वेग डेटा आउटपुट गर्छ। स्थान र वेग डेटा कल्पना गर्न Gnuplot इनपुट फाइल पनि लेख।

- (b) Write an algorithm to find the product of two matrices of sizes $(m \times p)$ and $(p \times n)$.

दुईटि $(m \times p)$ एवं $(p \times n)$ matrix-एर गुणफल निर्णयेर Algorithm लेख।आकार $(m \times p)$ र $(p \times n)$ को दुई म्याट्रिक्सहरूको गुणन पत्ता लगाउन कलन विधी लेख।

- 10.(a) Write a FORTRAN program to find the largest number and its position in an array of numbers.

एकटि Array -ते वृहत्य संख्या ओ तार अवस्थान निर्णयेर FORTRAN थोथाग लेख।

संख्याहरूको एरेमा सबैभन्दा ठूलो संख्या र यसको स्थान पत्ता लगाउन फोर्ट्रान प्रोग्राम लेख।

- (b) Write a FORTRAN program to solve the equation $x^2 - 5x + 6 = 0$.

 $x^2 - 5x + 6 = 0$ समीकरणटि समाधानेर FORTRAN कोडटि लेख।समीकरण $x^2 - 5x + 6 = 0$ समाधान गर्न फोर्ट्रान प्रोग्राम लेख।

- 11.(a) Write a code in GNUPLOT to plot the following functions in a single graph:

$$\begin{aligned}f(x) &= 1 \\g(x) &= x \\h(x) &= \frac{1}{2}(3x^2 - 1)\end{aligned}$$

GNUPLOT-ए निम्नलिखित अपेक्षकाङ्क्षित एकटि graph-ए plot करार कम्याउन्टि लेखः

$$\begin{aligned}f(x) &= 1 \\g(x) &= x \\h(x) &= \frac{1}{2}(3x^2 - 1)\end{aligned}$$

एकल ग्राफमा निम्न फंक्सनहरू प्लट गर्ने GNUPLOT मा कोड लेखः

$$\begin{aligned}f(x) &= 1 \\g(x) &= x \\h(x) &= \frac{1}{2}(3x^2 - 1)\end{aligned}$$

- (b) Write the output of the following LaTeX code:

निम्नलिखित LaTeX code एवं output लेखः

निम्न लेटेक्स कोडको आउटपुट लेखः

```
\begin{table}[h]
\label{position-mass}
\caption{table displaying position and mass}
\begin{center}
\begin{tabular}{l l l l}
\hline \hline
x (cm) & & y (cm) & & z (cm) & & m (gm) \\
\hline
0.257 & & -0.363 & & 0.000 & & 14.0067 \\
0.257 & & 0.727 & & 0.000 & & 1.00784 \\
0.771 & & -0.727 & & 0.890 & & 1.00784 \\
0.771 & & -0.727 & & -0.890 & & 1.00784 \\
\hline
\end{tabular}
\end{center}
\end{table}
```

6

SEC-1B

ELECTRICAL CIRCUITS AND NETWORK SKILLS

GROUP-A / विभाग-क / समूह-क

1. Answer any *four* questions from the following:

3×4 = 12

निम्नलिखित ये-कोन चारटि थिएर उउर दाओः

निम्नलिखित कुनै चारवटा प्रश्नहरूको उत्तर देउः

- (a) What are the different types of transformer losses?

विभिन्न थिएर ट्रान्सफर्मर लस कि कि ?

ट्रान्सफर्मर लसेसको विभिन्न प्रकार के हुन् ?

- (b) State Ohm's Law and give one example each of electrical components which obey and disobey Ohm's law.

ओह्मेर सूत्रि लेख। एই सूत्र मेने चले एवं मेने चले ना एरकम बैद्युतिक यस्तांशेर एकटि करे उदाहरण दाओ।

ओमको नियमलाई व्याख्या गर र ओमको नियमको पालन गर्ने र अवज्ञा गर्ने प्रत्येक विद्युतीय घटकहरूको उत्ता उदाहरण लेख।

- (c) Distinguish between analog and digital multimeters.

आनालॉग र डिजिटेल मार्टिमिट्रेरेर पार्थक्य आलोचना कर।

रेखीय र अंकीय बहुमापीहरू माझ भेद गर।

- (d) What is a shunt? What is the purpose of using it in the electrical circuit?

सान्टे कि ? बैद्युतिक बत्तीनीते इहार व्यवहारेर उद्देश्य कि ?

शंट भनेको के हो ? यसलाई विद्युत परिपथमा प्रयोग गर्नुको उद्देश्य के हो ?

- (e) What do you mean by 'Form factor' and 'Peak factor' of an AC waveform?

परिवर्ती प्रवाह तरफ्तेर 'Form factor' एवं 'Peak factor' बत्तेको कि बोवा ?

AC तरंगरूपको 'Form factor' र 'Peak factor' भनेको के हो ?

- (f) Draw the electrical circuit symbols of: (i) three phase motor, (ii) circuit breaker, (iii) Ohm-meter.

निम्नलिखित यज्ञांशगुलिर बैद्युतिक बत्ती चिह्नगुलि अक्षन करः (i) तिन फेजेर मोटर, (ii) बत्ती छेदक, (iii) ओम मीटर।

निम्नलिखित विद्युतीय परिपथहरूको प्रतीक कोरः (i) तीन चरण मोटर, (ii) परिपथ वियोजक, (iii) ओम मीटर।

GROUP-B / विभाग-ख / समूह-ख

Answer any four questions from the following

निम्नलिखित ये-कोन चाराटि अध्येर उत्तर दाउ

निम्नलिखित कुनै धारवटा प्रश्नहरूको उत्तर देउ

$6 \times 4 = 24$

2. Describe the construction and working of an AC generator.

एकटि ए.सि. जेनारेट्रेरेर गठन र कार्यप्रणाली वर्णना कर।

AC जनित्रको निर्माण र कामको वर्गन गर।

6

3. (a) Write short notes on star and delta connection.

'स्टार' एवं 'डेल्टा' संयोग विषये संक्षिप्त टौका लेख।

स्टार र डेल्टा जडानमा छोटो टिप्पणीहरू लेख।

3

- (b) Discuss about phase reversal and surge protection.

'Phase reversal' एवं 'Surge protection' विषये आलोचना कर।

फेज रिभर्सल र सर्ज प्रोटेक्शन बारे छलफल गर।

3

4. (a) Draw a neat diagram of a bridge rectifier and discuss its operation.

एकटि ब्रौज एकमूलीकारकेर परिकार चित्र अक्षन कर एवं इहार कार्यप्रणाली आलोचना कर।

ब्रिज रेकिटफायरको सफा रेखाचित्र कोर र यसको सञ्चालन बारेमा छलफल गर।

4

- (b) What are its advantages and disadvantages over a full-wave rectifier?

एकटि पूर्णतरङ्ग एकमूलीकारक अपेक्षा इहार सुविधा र असुविधा कि कि ?

पूर्ण तरंग रेकिटफायरमाथि यसको फाइदा र हानि के छन् ?

2

5. Discuss how can you convert a galvanometer to a voltmeter and an ammeter.

3+3

ग्यालवानोमिटरके एकटि भोल्टमिटरे एवं एकटि अयाममिटरे किभाबे परिवर्तित करा याय आलोचना कर।

गैल्वनोमिटरलाई भोल्टमिटर र एममिटरमा कसरी रूपान्तरण गर्न सकिन्छ भनेर छलफल गर।

6. (a) Show that in AC circuits,

4

$$\text{real power} = \text{apparent power} \times \text{power factor.}$$

देखाओ ये, AC बत्तीमा

$$\text{थक्कत क्रमता} = \text{आपात क्रमता} \times \text{क्रमता गुणक।}$$

AC परिपथमा

$$\text{वास्तविक शक्ति} = \text{प्रत्यक्ष शक्ति} \times \text{शक्ति गुणक हुन्छ भनेर देखाउ।}$$

- (b) Discuss about power component of current and wattless component of current.

2

प्रवाहेर क्रमता-उपांश एवं ओडाचीन-उपांश विषये आलोचना कर।

विद्युत प्रवाहको पावर कम्पोनेन्ट र विद्युत प्रवाहको वाटलेस कम्पोनेन्ट बारेमा चर्चा गर।

7. What is conduit wiring system? Discuss its advantages and disadvantages.

2+4

'Conduit wiring system' बलते कि बोवा ? इहार सूविधा र असूविधा आलोचना कर।

कन्डयुट वायरिङ प्रणाली भनेको के हो ? यसका फाइदा र वैफाइदाहरू बारे चर्चा गर।

GROUP-C / बिभाग-ग / समूह-ग

Answer any two questions from the following

12×2 = 24

निम्नलिखित ये-कोन दृष्टि प्रश्नेर उक्त्र दाओ

निम्नलिखित कुनै दुईवटा प्रश्नहरूको उत्तर देउ

8. (a) Draw a circuit diagram and waveform of a half-wave rectifier and find its efficiency and ripple factor.

4+5

एकटि अर्धतरঙ्ग एकमुखीकारकेर बत्तीचित्र एवं तरঙ्ग आकृति अक्षन कर। इहार दक्षता एवं ripple factor-३ निर्णय कर।

अर्ध तरङ्ग रेकिटफायरको परिपथ रेखाचित्र र वेभफार्म बनाउ अनि यसको दक्षता र तरङ्ग कारक खोज।

- (b) In a half-wave rectifier, prove that the efficiency of rectification is about 20.3% when the rectifier delivers a maximum DC power to the load.

3

थामान कर ये, एकटि अर्धतरङ्ग एकमुखी कारक यथन लोडे सर्वोक्त DC क्रमता सरबराह करे, तथन इहार एकमुखी करणेर दक्षता प्राय 20.3%।

अर्ध तरङ्ग रेकिटफायरमा रेकिटफायरले लोडमा अधिकतम DC शक्ति प्रदान गर्दा दक्षता लगभग 20.3% हुन्छ भनेर प्रमाणित गर।

9. (a) Find expressions for (i) Resonant frequency, (ii) Quality factor and (iii) Impedance of a parallel LCR circuit.

6

एकटि समाञ्जराल LCR बत्तीमा (i) अनुनादी कम्पोक्ष, (ii) Quality factor एवं (iii) Impedance- एर राशिगाला निर्णय कर।

- (i) अनुनाद आवृत्ति, (ii) गुणस्तर कारक र (iii) समानान्तर LCR परिपथको प्रतिबाधाका लागि समीकरणहरू खोज ।
- (b) Why a parallel LCR circuit is called a rejector circuit? 2
 समान्तर LCR वर्तनीके वर्जक वर्तनी बले केन ?
 समानान्तर LCR परिपथलाई रिजेक्टर परिपथ किन भनिन्छ ?
- (c) A coil of inductance 0.7 H and resistance $R = 50\Omega$ is connected to 220 V, 50 Hz AC supply. Find the wattless and power components of current. 4
 0.7 H आवेशाक एवं 50Ω ब्रोधेर एकटि कुण्णी 220 V, 50 Hz AC सरबराहेर महित युक्त। प्रवाहेर ओयाटहीन उपांश ओ कम्ता उपांश निर्णय कर।
 प्रेरकत्व 0.7 H र प्रतिरोध $R = 50\Omega$ को एक कुण्डल 220 V, 50 Hz AC आपूर्तिमा जोडिएको छन्। विद्युत प्रवाहको वाटलेस र पावर कम्पोनेन्ट खोज।
- 10.(a) Describe about core type and shell type transformer. 6
 'Core type' एवं 'Shell type' ट्रान्सफर्मर सम्पार्के आलोचना कर।
 कोर प्रकार र शेल प्रकार ट्रान्सफर्मर बारे वर्णन गर।
- (b) Why transformer rating is in KVA? 2
 ट्रान्सफर्मर rating, KVA-ते केन देवया हय ?
 ट्रान्सफर्मर रेटिङ KVA मा किन हुन्छ ?
- (c) Establish the condition for maximum efficiency of a transformer. 4
 सर्वोक्तु कर्मदक्षतार शर्त प्रतिष्ठा कर एकटि ट्रान्सफर्मरेर क्षेत्रे।
 ट्रान्सफर्मरको अधिकतम दक्षताको लागि अवस्था स्थापना गर।
- 11.(a) Define time constant of an RC circuit. Find out the time constant and charge stored at $t = 0.005$ sec for a series RC circuit with $R = 1 \text{ k}\Omega$, $C = 0.1 \mu\text{F}$ connected across 10 V source. 2+4
 एकटि RC वर्तनीर समय क्षम्बकेर संख्या दाओ। एकटि श्रेणी RC वर्तनी, येथाने $R = 1 \text{ k}\Omega$, $C = 0.1 \mu\text{F}$, तार समय क्षम्बक एवं समित आधान निर्णय कर $t = 0.005$ सेकेन्ड समय, येथाने उहा 10 V उत्सर महित युक्त।
 RC परिपथको समय स्थिरता परिभाषित गर। 10 V स्रोतमा जोडिएको $R = 1 \text{ k}\Omega$, $C = 0.1 \mu\text{F}$ भएको श्रृङ्खला RC परिपथको लागि $t = 0.005$ s मा भण्डारण गरिएको चार्ज र समय स्थिरता खोज।
- (b) List and explain the essential qualities of a protective relay. 6
 एकटि 'protective relay'-र अपरिहार्य वैशिष्ट्यहरूले उल्लेख ओ बाख्या कर।
 प्रोटेक्टीभ रिलेको आवश्यक गुणहरूको सूची र व्याख्या गर।

—X—